

Rational Drug Use Literacy of Nursing Students at Public Nursing College in Chiangmai

Kesaraporn Choopun^{1*}, Panida Palee*,
Karnrawee Khamchang*, Tawee Reungchom*

(Received: January 21, 2021, Revised: February 21, 2022, Accepted: March 8, 2022)

Abstract

The purpose of this descriptive research was to study the rational drugs used literacy among 250 nursing students in the academic year 2020 recruited by stratified sampling technic. Data were collected by an online survey questionnaire reporting validity of the questionnaire range was 0.67 – 1.00. Reliability of basic knowledge of drug use and rational drug use literacy was tested by Kuder-Richardson reporting as 0.79 and 0.96 respectively. Descriptive statistics were used for data analysis. A relationship between factors and rational drugs used literacy was analyzed by using the Chi-square test and the Pearson Correlation.

Most participants (77.60%) completed the pharmacological subject and experienced learning nursing subjects from classroom and clinical practice. The research findings showed that about half of the participants (49.6%) had a high level of basic knowledge of drug use ($M=12.85$ $SD=3.31$). Most of the participants (88%) had a high level of rational drugs used literacy ($M=51.97$ $SD=13.40$). It is reported that years of study, completion of the pharmacological subject, experience learning nursing subjects, and levels of basic knowledge of drug use were significantly associated with levels of rational drug use literacy ($p<.001$). Also, basic knowledge of drug use was positively correlated with rational drug use literacy ($r=.586$, $p<.001$). The findings also suggest that nursing colleges should develop practical rational drug use learning programs or short courses for improving nursing students' knowledge and applying rational drug use in clinical practice effectively.

Keywords: Rational drug use literacy; Nursing students; Factors; Basic knowledge of drug use

* Nurse Instructor, Boromarajonani College of Nursing, Chiangmai, Faculty of Nursing,
Praboromrachanok Institute

¹Corresponding author: kesaraporn@bcnc.ac.th (085-7157756)

ความรู้รอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลของรัฐในจังหวัดเชียงใหม่

เกศราภรณ์ ชูพันธ์^{1*}, พนิดา พาลี*, กานต์รวี คำซัง*, ทวี เรืองโฉม*

(วันที่รับบทความ : 21 มกราคม 2565 , วันแก้ไขบทความ: 21 กุมภาพันธ์ 2565, วันตอบรับบทความ: 8 มีนาคม 2565)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณนาคครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้รอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้รอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาล ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ ปีการศึกษา 2563 จำนวน 250 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ โดยหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องภายในอยู่ในช่วง 0.67 – 1.00 ได้ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามจากสูตรคูเดอร์-ริชาร์ดสัน ของแบบสอบถามการใช้ยาเบื้องต้น และแบบสอบถามความรู้รอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล เท่ากับ 0.79 และ 0.96 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้รอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square test) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) ผลการวิจัยพบว่า

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 77.60 ผ่านการเรียนวิชาเภสัชวิทยาและมีประสบการณ์การเรียนภาคปฏิบัติ วิชาการพยาบาล ร้อยละ 49.6 มีความรู้เรื่องการใช้ยาเบื้องต้นอยู่ในระดับสูง ($M=12.85$ $SD=3.31$) ร้อยละ 88 มีความรู้รอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับสูง ($M=51.97$ $SD=13.40$) งานวิจัยนี้พบว่าระดับชั้นปี การผ่านวิชาเภสัชวิทยา ประสบการณ์การเรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล และระดับความรู้เรื่องการใช้ยาเบื้องต้น มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้รอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.001$) และพบว่าคะแนนความรู้เรื่องการใช้ยาเบื้องต้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคะแนนความรู้รอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=.586$, $p<.001$)

ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปพัฒนาจัดการเรียนการสอนเรื่องการใช้ยาอย่างสมเหตุผล หรือหลักสูตรอบรมระยะสั้นเกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผล เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้และสามารถประยุกต์ใช้ในการพยาบาลผู้ป่วยที่ได้รับยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ความรู้รอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล; นักศึกษาพยาบาล; ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์; การใช้ยาเบื้องต้น

* อาจารย์พยาบาล, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

¹ผู้ประพันธ์บทความ kesaraporn@bcnc.ac.th โทร 085-7157756

บทนำ

ปัญหาเชื่อดื้อยาเป็นปัญหาทางสาธารณสุขที่สำคัญของโลก มีสาเหตุจากการใช้ยาไม่สมเหตุผล ซึ่งพบประเด็นปัญหาการบริหารยา ทั้งด้านขนาดยา ช่วงเวลาที่ให้ยา ข้อบ่งใช้และค่าใช้จ่ายในการรักษาที่เพิ่มสูงขึ้น (Kshirsagar, 2016) สำหรับประเทศไทย ปัญหาการใช้ยาไม่สมเหตุผลมีแนวโน้มสูงขึ้นเช่นเดียวกับหลายประเทศทั่วโลก จากการใช้ยาเกินความจำเป็น โดยเฉพาะยาที่มีความเสี่ยงสูง เช่น ยาต้านจุลชีพ และยาสเตียรอยด์และยาชุด ส่งผลให้เกิดการเจ็บป่วยเรื้อรัง ทำให้ต้องเปลี่ยนประเภทกลุ่มยาปฏิชีวนะใหม่ จนกระทั่งเกิดปัญหาเชื่อดื้อยาเพิ่มขึ้น (Health System Research Institute, 2012) รวมถึงการไ้ยาราคาแพงนอกบัญชียาหลัก การใช้ยาที่มีความเสี่ยงสูง การใช้ยาดูด้วยตนเองที่ยังขาดข้อมูลที่เพียงพอในการตัดสินใจ ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีระบบการติดตามกำกับการใช้ยาที่เป็นรูปธรรมต่อเนื่อง (World Health Organization Regional Office for South East Asia., 2015)

การใช้ยาอย่างสมเหตุผลเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ ซึ่งได้กำหนดให้มีการพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ เพื่อส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์ ตลอดจนประชาชนทั่วไป โดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพให้เป็นผู้ที่สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล โดยเป็นผู้มีความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) และเจตคติ (attitude) ที่เอื้อต่อการใช้ยาสมเหตุผล (Food and Drug Administration Ministry of Public Health, 2017; Subcommittee on the Promotion of Rational Drug Use, 2015; Thailand Nursing and Midwifery Council, 2021; World Health Organization, 1985) องค์การอนามัยโลก อธิบายความหมายของการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Rational Drug Use) ว่า เป็นการใช้อย่างมีข้อบ่งชี้ที่มีคุณภาพมีประสิทธิภาพ สนับสนุนด้วยหลักฐานที่เชื่อถือได้ให้ประโยชน์ทางคลินิกเหนือกว่าความเสี่ยงจากการใช้ยาและคำนึงถึงปัญหาเชื่อดื้อยา ใช้ยาตามกรอบบัญชียาในราคาเหมาะสม คำนึงค่าตามหลักเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข ผู้รับบริการทุกคนสามารถใช้อย่างได้อย่างเท่าเทียม (Food and Drug Administration Ministry of Public Health, 2017; World Health Organization, 1985)

สภาการพยาบาลกำหนดให้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลเป็นสมรรถนะของบัณฑิตพยาบาล โดยส่งเสริมการพัฒนากิจการจัดการเรียนการสอนร่วมกันเพื่อดูแลผู้ป่วยแบบสหวิชาชีพ โดยบรรจุหลักสูตรการใช้ยาสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต เพื่อผลิตบัณฑิตพยาบาลให้มีสมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลตามนโยบายแห่งชาติด้านยาและยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 โดยใช้วิธีการเรียนการสอนและการประเมินผลที่หลากหลาย ประกอบกับการใช้กรณีตัวอย่างจากสถานการณ์จริง (Thailand Nursing and Midwifery Council, 2021)

สถาบันพระบรมราชชนกเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการผลิตและพัฒนาากำลังคนด้านสุขภาพ เป็นแหล่งผลิตพยาบาลเพื่อไปปฏิบัติงานในส่วนภูมิภาค เช่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล เป็นต้น วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่

คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก มีหน้าที่ในการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพเพื่อไปปฏิบัติงานร่วมกับทีมสุขภาพในสถานบริการสุขภาพต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของกระทรวงสาธารณสุข จึงต้องมีการผลิตกำลังคนด้านสุขภาพที่มีความรู้ในการแก้ปัญหาของประชาชนและการใช้ยาอย่างสมเหตุผลก็เป็นหนึ่งในประเด็นปัญหาสุขภาพของประเทศ จากสถานการณ์ดังกล่าว พบว่า ในปัจจุบันการศึกษาประเด็นความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล พบว่านักศึกษาพยาบาลที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่สูงกว่ามีความรู้เรื่องการใช้ยาในระดับดี (Bunmusik, Chantira, & Heeaksorn, 2019; Samranbua & Thamcharoentrakul, 2020) ส่วนประเด็นความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลยังไม่พบงานวิจัยด้านนี้ ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะอาจารย์พยาบาลจึงสนใจทำการศึกษาความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลและความรู้เรื่องการใช้ยาเบื้องต้น และเปรียบเทียบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในกลุ่มนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ ทั้งนี้ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลให้สอดคล้องกับบริบทในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพยาบาล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของบัณฑิตพยาบาล เพื่อเตรียมบุคลากรทางการพยาบาลให้มีความพร้อมในการให้บริการทางสุขภาพร่วมกับทีมสหวิชาชีพในสถานบริการสุขภาพต่างๆ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความรู้เรื่องการใช้ยาเบื้องต้นของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่
3. เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เรื่องการใช้ยาเบื้องต้น และความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อ้างอิงกรอบแนวคิดการใช้ยาอย่างสมเหตุผลขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 1985) และคู่มือการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของประเทศไทย (Subcommittee on the Promotion of Rational Drug Use, 2015) และสมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของพยาบาล (Thailand Nursing and Midwifery Council, 2021) โดยอธิบายความหมายของการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Rational Drug Use, RDU) ไว้ดังนี้ การที่ผู้ป่วยได้รับยาที่เหมาะสมกับปัญหาสุขภาพ ใช้ยาในขนาดที่เหมาะสมกับผู้ป่วยแต่ละราย ด้วยระยะเวลาการรักษาที่เหมาะสม และมีค่าใช้จ่ายต่อชุมชนและผู้ป่วยน้อยที่สุด คำนึงตามหลักเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข ไม่เป็นการใช้ยาซ้ำซ้อน คำนึงถึงปัญหาเชื้อดื้อยา โดยกำหนดความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (RDU Literacy) ประกอบด้วยความสามารถ 8 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) หลักการและความสำคัญของการใช้ยาอย่างสม

เหตุผล 2) การสื่อสารเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล 3) การใช้ยาอย่างสมเหตุผลเพื่อความปลอดภัยของผู้ป่วย 4) ผลกระทบของยาต่อสิ่งแวดล้อม 5) จริยศาสตร์กับการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล 6) ความเสมอภาคในการใช้ยา และการคำนึงถึงความคุ้มค่าตามหลักเศรษฐศาสตร์การแพทย์ 7) ความร่วมมือของสหวิชาชีพเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และ 8) การประเมินหลักฐานทางการแพทย์ และแหล่งเรียนรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ดังนั้นในการวิจัยนี้จึงกำหนดตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ระดับชั้นปี การเรียนวิชาเภสัชวิทยา ประสบการณ์เรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเบื้องต้น และความรอบรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผล สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยเชิงพรรณนาแบบตัดขวาง (Cross-sectional Descriptive research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสืบเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2563 จำนวน 612 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 250 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) ประกอบด้วยนักศึกษาชั้นปีที่ 1, 2, 3 และ 4 จำนวน 56, 63, 78 และ 53 คน ตามลำดับ ทำการสุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่ายโดยใช้ตารางเลขสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ระดับชั้นปี การเรียนวิชาเภสัชวิทยา ประสบการณ์เรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล

ตอนที่ 2 แบบประเมินความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเบื้องต้น จำนวน 20 ข้อ เลือกตอบ ถูก ผิด

ใช้เกณฑ์การแบ่งระดับคะแนนของเบสท์ (Best, 1977) แปลผลดังนี้

ระดับสูง คะแนนระหว่าง 13.34 - 20

ระดับปานกลาง คะแนนระหว่าง 6.68 - 13.33

ระดับต่ำ คะแนนระหว่าง 0 - 6.67

ตอนที่ 3 แบบประเมินความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล จำนวน 60 ข้อ เลือกตอบ ถูก ผิด
ใช้เกณฑ์การแบ่งระดับคะแนนของเบสท์ (Best, 1977) แปลผลดังนี้

ระดับสูง คะแนนระหว่าง 40.01 - 60

ระดับปานกลาง คะแนนระหว่าง 20.01 - 40

ระดับต่ำ คะแนนระหว่าง 0 - 20

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วยเภสัชกร 1 ท่าน และอาจารย์พยาบาลที่มีความรู้ด้านเภสัชวิทยา 2 ท่าน โดยมีค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Index of item objective congruence, IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 นำไปทดลองใช้กับนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี เชียงใหม่ ปีการศึกษา 2563 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 คน ค่าความเที่ยงจากสูตรคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) พบว่าแบบประเมินการใช้อย่างสมเหตุสมผล เท่ากับ 0.79 และแบบประเมินความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลเท่ากับ 0.96

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม Google Form กลุ่มตัวอย่างสแกน QR code เพื่อตอบแบบสอบถามเอง โดยมีเอกสารชี้แจงข้อมูลแก่ผู้เข้าร่วมการวิจัย (Information sheet) กลุ่มตัวอย่างมีสิทธิ์ที่จะตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัย และสามารถออกจากการวิจัยในระหว่างการวิจัยได้ ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะไม่มีผลต่อกลุ่มตัวอย่างแต่อย่างใด ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างถือเป็นความลับ มีการรายงานผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น หากกลุ่มตัวอย่างประสงค์จะเข้าร่วมโครงการวิจัย ต้องให้ความยินยอมโดยกตเลือก “ยินยอม” เข้าร่วมวิจัย ในเอกสารยินยอมเข้าร่วมวิจัย (Consent Form) เพื่อเริ่มตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัย โดยการกตเลือก “ไม่ยินยอม” เพื่อออกจากแบบสอบถาม กำหนดระยะเวลาในการตอบแบบสอบถาม 21 วัน ตั้งแต่วันที่ 11 กุมภาพันธ์ - 4 มีนาคม 2564 กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม จำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลส่วนบุคคล และคะแนนความรู้เกี่ยวกับการใช้อย่างสมเหตุสมผล และคะแนนความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผล วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับชั้นปี การเรียนวิชาเภสัชวิทยา ประสบการณ์เรียน ภาควิชาการพยาบาล กับระดับความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลด้วยสถิติไคสแควร์ (Chi-square test)

3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเบื้องต้นกับความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล โดยหาสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's correlation)

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่างและจริยธรรมการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ ตามเอกสารรับรองเลขที่ E11/2563 เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2563 ผู้วิจัยแนะนำตัวและชี้แจงโครงการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และชี้แจงให้ทราบถึงสิทธิในการเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างสามารถตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างสามารถแจ้งขอออกจากการวิจัยได้ก่อนการดำเนินการวิจัยจะสิ้นสุดลง โดยการตอบรับหรือปฏิเสธหรือขอออกจากการวิจัยไม่มีผลต่อการเรียนหรือการประเมินผลการเรียนใดๆทั้งสิ้น ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจะถือเป็นความลับ ซึ่งจะนำมาใช้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเท่านั้น และการรายงานผลการวิจัยเป็นภาพรวมไม่ชี้เฉพาะเจาะจงบุคคลใด

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามจำนวน 250 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 92.80 และเพศชาย ร้อยละ 7.20 อายุ ($M=20.92, S.D. = 2.56$) กำลังศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 1-4 คิดเป็นร้อยละ 22.40, 25.20, 31.20 และ 21.20 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 77.60 ผ่านการเรียนวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาล รายละเอียดแสดงในตารางที่ 1

2. ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเบื้องต้น

กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้เรื่องการใช้อย่างเบื้องต้น ($M= 12.85, S.D.=3.31$) จากคะแนน 20 คะแนน โดยร้อยละ 49.60 มีระดับคะแนนความรู้เรื่องการใช้อย่างเบื้องต้นระดับสูง ร้อยละ 45.20 มีระดับคะแนนความรู้เรื่องการใช้อย่างเบื้องต้นระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ 5.20 ที่มีระดับคะแนนความรู้เรื่องการใช้อย่างเบื้องต้นในระดับต่ำ (ตารางที่ 2) เมื่อพิจารณาความรู้การใช้อย่างเบื้องต้นรายข้อพบว่า พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้มากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ 1) การรับประทานยาพาราเซตามอลมากเกินไปจะเป็นพิษต่อตับ (ร้อยละ 92.00) 2) เมื่อท่านเกิดอาการแพ้ยา ท่านต้องหยุดรับประทานยานั้นทันที (ร้อยละ 91.60) และ 3) ยาแก้แพ้บางชนิด เช่น คลอเฟนิรามีน อาจทำให้ง่วงซึมได้ (ร้อยละ 84.40) อย่างไรก็ตามพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ที่น้อยที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ 1) เครื่องดื่มไม่ควรรับประทานร่วมกับยา ได้แก่ นม ชา หรือกาแฟ (ร้อยละ 2.40) 2) การที่แพทย์สั่งจ่ายยาลดกรดร่วมกับยา

ประเภทอื่นๆ จะช่วยลดอาการแสบร้อนในท้องได้ (ร้อยละ 18.00) และ 3) การเก็บรักษายารูปแบบน้ำเชื่อมในตู้เย็นจะช่วยยืดวันหมดอายุของยาได้ (ร้อยละ 26.00) รายละเอียดแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	18	7.2
หญิง	232	92.8
ระดับชั้นปี		
ชั้นปีที่ 1	56	22.4
ชั้นปีที่ 2	63	25.2
ชั้นปีที่ 3	78	31.2
ชั้นปีที่ 4	53	21.2
การเรียนวิชาเภสัชวิทยา		
ยังไม่ได้เรียน	56	22.4
ผ่านการเรียน	194	77.6
การเรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล		
ยังไม่ได้เรียน	56	22.4
ผ่านการเรียน	194	77.6

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความรู้เรื่องการใช้ยาเบื้องต้น

ระดับ	ความรู้เรื่องการใช้ยาเบื้องต้น	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สูง (13.34 – 20 คะแนน)	124	49.60
ปานกลาง (6.68 – 13.33 คะแนน)	113	45.20
ต่ำ (0 – 6.67 คะแนน)	13	5.20

คะแนนเต็ม 20 คะแนน Min=0, Max=19 M=12.85, SD=3.31

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบถูกความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเบื้องต้นรายข้อ

ข้อ	คำถาม	ตอบถูก	
		n	ร้อยละ
1	การที่แพทย์สั่งจ่ายยาลดกรดร่วมกับยาประเภทอื่นๆ จะช่วยลดอาการแสบร้อนในท้องได้	45	18.00
2	การเก็บรักษายารูปแบบขี้ผึ้ง หรือเจลในตู้เย็นจะช่วยยืดวันหมดอายุของยาได้	101	40.40
3	การเก็บรักษายารูปแบบน้ำเชื่อมในตู้เย็นจะช่วยยืดวันหมดอายุของยาได้	65	26.00
4	เมื่อเปิดใช้ยาหยอดตาแล้วใช้ไม่หมดสามารถเก็บไว้ใช้ครั้งต่อไปได้จนกว่าจะถึงวันหมดอายุ	108	43.20
5	ยาแก้ปวดที่ผสมยาปฏิชีวนะ (หรือที่เข้าใจว่าเป็นยาฆ่าเชื้อหรือยาแก้อักเสบ) สามารถใช้ในการรักษาสิวได้ทุกชนิด	157	62.80
6	การรับประทานยาปฏิชีวนะ (ที่เข้าใจว่าเป็นยาฆ่าเชื้อหรือยาแก้อักเสบ) ควรรับประทานติดต่อกันอย่างน้อย 5 วัน	136	55.40
7	ผงเกลือแร่มีข้อบ่งใช้รักษาอาการปวดท้อง	197	78.80
8	พาราเซตามอลช่วยบรรเทาอาการหวัด	179	71.60
9	การรับประทานยาลดกรดชนิดเม็ดควรเคี้ยวก่อนกลืนเพื่อให้ยาออกฤทธิ์ได้ดี	188	75.20
10	วิตามินเป็นผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ดังนั้นการรับประทานวิตามินมากๆ จะไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ	151	60.40
11	การรับประทานยาก่อนอาหาร หมายถึงการรับประทานยาก่อนรับประทานอาหาร 30-60 นาที	182	72.80
12	การกินยาหลังอาหารที่ถูกต้อง คือ การรับประทานยาหลังอาหาร 15-30 นาที	206	82.40
13	ยาแก้แพ้บางชนิด เช่น คลอเฟนิรามีน อาจทำให้ง่วงซึมได้	211	84.40
14	คาลาไมโนโลชั่นเป็นยาทาภายนอกใช้รักษาบาดแผลเปิดบริเวณผิวหนัง	192	76.80
15	ยาระบายมีสรรพคุณในการลดน้ำหนัก	208	83.20
16	การรับประทานยาพาราเซตามอลมากเกินไปจะเป็นพิษต่อตับ	230	92.00
17	วิธีการรับประทานยาเมื่อลืมรับประทานยาคือการเพิ่มขนาดยาเป็นสองเท่าในมื้อถัดไป	211	84.40
18	Used before 31 August 2020 หมายถึง การใช้ยานี้ควรใช้ก่อนวันที่ 31 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563	211	84.40
19	เครื่องดื่มที่ไม่ควรรับประทานร่วมกับยา ได้แก่ นม ชา หรือกาแฟ	6	2.40
20	เมื่อท่านเกิดอาการแพ้ยา ท่านต้องหยุดรับประทานยานั้นทันที	229	91.60

3. ความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล

กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล คิดเป็นร้อยละ 86.62 (Mean=51.97, S.D.=13.40) จากคะแนนทั้งหมด 60 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.00 มีระดับคะแนนความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับสูง มีเพียงส่วนน้อย ร้อยละ 6.40 ที่มีคะแนนในระดับปานกลาง ร้อยละ 5.60 มีคะแนนในระดับต่ำ (ตารางที่ 4) เมื่อพิจารณาความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลรายด้าน (ตารางที่ 5) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ด้านความร่วมมือของสหวิชาชีพเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลสูงสุด คิดเป็นคะแนนร้อยละ 90.92 (Mean=10.91, S.D.=2.92) จากคะแนน 12 คะแนน และรองลงมาคือด้านการประเมินหลักฐานทาง การแพทย์และแหล่งเรียนรู้ในการใช้อย่างสมเหตุผล คิดเป็น ร้อยละ 90.40 (Mean=4.52, S.D.=1.24) จากคะแนน 5 คะแนน และด้านการใช้อย่างสมเหตุผลเพื่อความปลอดภัยของผู้ป่วย คิดเป็น ร้อยละ 89.20 (Mean=8.29, S.D.=2.73) จากคะแนน 10 คะแนน อย่างไรก็ตามพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ด้านผลกระทบของยาต่อสิ่งแวดล้อมมีคะแนนต่ำสุด คิดเป็น ร้อยละ 81.90 (Mean=8.19, S.D.=2.68) จากคะแนน 10 คะแนน ความรู้ด้านหลักการและความสำคัญของการใช้อย่างสมเหตุผล คิดเป็น ร้อยละ 82.70 (Mean= 8.27 ,S.D.=2.46) จากคะแนน 10 คะแนน และความรู้ด้านจริยศาสตร์กับการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล คิดเป็น ร้อยละ 83.80 (Mean=4.19, S.D.=1.31) จากคะแนน 5 คะแนน

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล

ระดับ	ความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล (Rational Drug Use)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สูง (40.01 – 60 คะแนน)	222	88.00
ปานกลาง (20.01 – 40 คะแนน)	16	6.40
ต่ำ (0 – 20 คะแนน)	14	5.60
คะแนนเต็ม 60 คะแนน Min=0, Max=60 M=51.97, S.D.=13.40		

ตารางที่ 5 คะแนนความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลจำแนกรายด้าน

ความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล(รายด้าน)	คะแนน		คะแนน	
	รวม	ร้อยละ	Mean	S.D.
1. หลักการและความสำคัญของการใช้อย่างสมเหตุผล	10	82.70	8.27	2.46
2. การสื่อสารเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล	5	87.00	4.35	1.27
3. การใช้ยาอย่างสมเหตุผลเพื่อความปลอดภัยของผู้ป่วย	10	89.20	8.92	2.73
4. ผลกระทบของยาต่อสิ่งแวดล้อม	10	81.90	8.19	2.68
5. จริยศาสตร์กับการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล	5	83.80	4.19	1.31
6. ความเสมอภาคในการใช้ยา และการคำนึงถึงความคุ้มค่าตามหลักเศรษฐศาสตร์การแพทย์	3	86.67	2.60	0.85
7. ความร่วมมือของสหวิชาชีพเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล	12	90.92	10.91	2.92
8. การประเมินหลักฐานทางการแพทย์ และแหล่งเรียนรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล	5	90.40	4.52	1.24
รวมรายด้าน	60	86.62	51.97	13.40

4. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล

ผลการศึกษา พบว่า ระดับชั้นปี การผ่านการเรียนวิชาเภสัชวิทยา ประสบการณ์เรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล และระดับความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเบื้องต้น มีความสัมพันธ์กับระดับความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) รายละเอียดแสดงในตารางที่ 6 นอกจากนี้ พบว่า คะแนนความรู้เรื่องการใช้ยาเบื้องต้น มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคะแนนความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล อย่างมีนัยสำคัญ ($r = .586$, $p < .001$) ตารางที่ 7

ตารางที่ 6 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล

ปัจจัย	ระดับความรอบรู้		df	χ ²	p-value
	ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล				
	สูง (n=220)	ต่ำ-ปานกลาง (n=30)			

ระดับชั้นปี			3	19.366	0.000
ชั้นปีที่ 1	40(71.40)	16(28.60)			
ชั้นปีที่ 2	58(92.10)	5(7.90)			
ชั้นปีที่ 3	74(94.90)	4(5.10)			
ชั้นปีที่ 4	48(90.60)	5(9.40)			
การเรียนวิชาเภสัชวิทยา			1	18.766	0.000
ยังไม่ได้เรียน	40(71.40)	16(28.60)			
ผ่านการเรียน	180(92.80)	14(7.20)			
การเรียนภาคปฏิบัติวิชาการ			1	18.766	0.000
พยาบาล					
ยังไม่ได้เรียน	40(71.40)	16(28.60)			
ผ่านการเรียน	180(92.80)	14(7.20)			
ระดับความรู้เรื่องการไ้ยา			1	21.385	0.000
เบื้องต้น					
ต่ำ-ปานกลาง	99(78.60)	27(21.40)			
สูง	121(97.60)	3(2.40)			

ตารางที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เรื่องการไ้ยาเบื้องต้นกับความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล

ความรู้เรื่องการไ้ยาเบื้องต้น	Pearson Correlation	ความรอบรู้ด้านการไ้ยา	
		ความรู้เรื่องการไ้ยาเบื้องต้น	อย่างสมเหตุผล
		1	.586**
	Sig. (2-tailed)		.000
(12.85, 3.31)	N	250	250

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

อภิปรายผล

ความรู้เรื่องการใช้ยาเบื้องต้น

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งมีระดับคะแนนความรู้เรื่องการใช้ยาเบื้องต้นในระดับสูง อย่างไรก็ตามพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกินครึ่งที่มีความรู้เรื่องการใช้ยาเบื้องต้นในระดับต่ำ - ปานกลาง โดยพบว่าประเด็นที่มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนมากที่สุด คือ เครื่องดื่มที่ไม่ควรรับประทานร่วมกับยา และการเก็บรักษายาและวันหมดอายุของยา แสดงให้เห็นว่านักศึกษายังขาดความรู้ หรือมีความรู้ไม่เพียงพอในการใช้ยาเบื้องต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาระดับความรู้การใช้ยาปฏิชีวนะของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 46.25 มีความรู้ในการใช้ยาปฏิชีวนะอยู่ในระดับต่ำ และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอยู่ในระดับพอใช้ (Khoka, 2021) ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างบางส่วนกำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ 1 ยังไม่ได้เรียนวิชาเภสัชวิทยาและวิชาทางการแพทย์พยาบาล และบางส่วนกำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ 2 ที่ผ่านเรียนวิชาเภสัชวิทยาและเริ่มต้นเรียนรู้ภาคปฏิบัติทางการแพทย์พยาบาล ซึ่งอาจจะยังขาดประสบการณ์การใช้ยา จึงทำให้มีความรู้ด้านการใช้ยาเบื้องต้นในระดับต่ำ-ปานกลาง จากผลการวิจัยนี้ สถาบันการศึกษาควรออกแบบการเรียนการสอนที่สอดแทรกความรู้เรื่องการใช้ยาเบื้องต้นควบคู่ไปกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลให้กับนักศึกษาพยาบาลในทุกชั้นปี และติดตามผลความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้เรื่องการใช้ยาที่ถูกต้องและมีพฤติกรรมการใช้ยาที่เหมาะสม

ความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล

งานวิจัยนี้ค้นพบว่านักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่มีความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับสูง โดยมีคะแนนด้านความร่วมมือของสหวิชาชีพเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการประเมินหลักฐานทางการแพทย์และแหล่งเรียนรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเพื่อความปลอดภัยของผู้ป่วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของบัณฑิตหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ที่พบว่าบัณฑิตพยาบาลมีการรับรู้สมรรถนะการใช้ยาสมเหตุผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีการรับรู้สมรรถนะย่อยการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านทำงานร่วมกับผู้อื่นแบบสหวิชาชีพเพื่อส่งเสริมให้เกิดการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Charoensuk, Leungratanamart, Reunreang, Turner, & Theinpichet, 2020) ทั้งนี้อาจสามารถอธิบายได้ว่า พยาบาลมีความตระหนักและให้ความสำคัญว่า การใช้ยาอย่างสมเหตุผล โดยถือเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของสหวิชาชีพเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ป่วย ตามนโยบายของสภาการพยาบาลที่กำหนดให้การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ต้องครอบคลุมสาระเกี่ยวกับสิทธิผู้ป่วย ความเสมอภาคและความเป็นธรรม (Thailand Nursing and Midwifery Council, 2021) สอดคล้องกับประกาศขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2010) ระบุว่า ความร่วมมือแบบสหวิชาชีพในการใช้ยาช่วยเพิ่มคุณภาพการดูแลและความปลอดภัยแก่ผู้ป่วย คำนึงคุณค่าคุณค่า สร้างความพึงพอใจในบริการ และทีมสุขภาพมีความสุขในการทำงาน

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล

งานวิจัยนี้พบว่าระดับชั้นปี การเรียนวิชาเภสัชวิทยา และการเรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล มีความสัมพันธ์กับระดับความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล โดยพบว่า กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษาพยาบาล ในชั้นปีที่สูงขึ้น ผ่านการเรียนวิชาเภสัชวิทยา มีประสบการณ์การเรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล และมีความรู้ เรื่องการใชยาเบื้องต้นสูง จะมีระดับความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลสูงขึ้น สามารถอธิบายได้ว่า วิทยาลัย พยาบาลเริ่มมีการบรรจุประเด็นการใช้อย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตในปีการศึกษา 2561 และบรรจุหัวข้อการใช้อย่างสมเหตุผลในทุกรายวิชาการพยาบาล ในปีการศึกษา 2562 ตามนโยบายของ คณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ นโยบายของกระทรวงสาธารณสุข และสภาการพยาบาล เพื่อส่งเสริมการ ใช้อย่างสมเหตุผลของแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์ ตลอดจนประชาชนทั่วไป (Food and Drug Administration Ministry of Public Health, 2017; Subcommittee on the Promotion of Rational Drug Use, 2015; Thailand Nursing and Midwifery Council, 2021) ซึ่งวิทยาลัยพยาบาลมีการจัดการเรียนการสอน เริ่มจากหมวดวิชาพื้นฐานวิชาชีพในชั้นปีที่ 2 ในรายวิชาเภสัชวิทยา ครอบคลุมเนื้อหาสาระของเภสัช จลนศาสตร์ เภสัชกลศาสตร์ อาการข้างเคียง ปฏิกริยาต่อกันของยากลุ่มยาประเภทต่างๆ สมุนไพรที่ใช้ในการ บำบัดรักษา และบทบาทพยาบาลในการบริหารยาสมเหตุผล และเริ่มบรรจุเนื้อหาการใช้อย่างสมเหตุผลใน รายวิชาการพยาบาลทั้งรายวิชาทฤษฎีและปฏิบัติ ในชั้นปีที่ 2-4 โดยเน้นบทบาทของพยาบาลในการบริหารยา อย่างสมเหตุผล และการพยาบาลผู้ป่วยที่ได้รับยาตามขอบเขตของวิชาชีพพยาบาลร่วมกับสหวิชาชีพ แสดงว่ากลุ่ม ตัวอย่างได้รับการพัฒนาความรู้มาอย่างต่อเนื่องทั้งจากการเรียนหลักสูตรภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และจากสื่อ ออนไลน์ หรือการประชาสัมพันธ์ตามสถานพยาบาลพยาบาลต่างๆ จึงส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลในชั้นปีสูง ที่ผ่าน การเรียนวิชาเภสัชวิทยา การเรียนวิชาทางการพยาบาล มีความรู้เรื่องการใช้ยาเบื้องต้นในระดับสูง จะมีความรอบ รู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาสมรรถนะด้านความสามารถในการใช้ยาของ นักศึกษาพยาบาล โดยประเมินความรู้เกี่ยวกับเภสัชวิทยา การบริหารจัดการยา รวมถึงการประยุกต์ความรู้ไปใช้ใน การตัดสินใจการให้ยาแก่ผู้ป่วย ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาพยาบาลที่จะสำเร็จการศึกษาพยาบาลมีความรู้ทักษะ การปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ยาและการตัดสินใจดีกว่านักศึกษาพยาบาลที่เริ่มเรียนพยาบาล (Manias & Bullock, 2002) และยังสอดคล้องกับการวิจัยเรื่องความรู้เรื่องการใช้ยาและพฤติกรรมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ซึ่งพบว่า นักศึกษาพยาบาลที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่สูงกว่า คือ ปี 2-4 ผ่านการเรียนวิชาเภสัชวิทยามาแล้ว และกลุ่มตัวอย่าง บางส่วนที่มีประสบการณ์ในการทำงานในโรงพยาบาลมาก่อน มีความรู้เรื่องการใช้ยาในระดับดี ส่งผลให้สามารถใช้ ยาได้อย่างสมเหตุผล (Bunmusik, Chantira, & Heeaksorn, 2019; Samranbua & Thamcharoentrakul, 2020) และเป็นไปในทิศทางเดียวกับการสำรวจความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้อย่างสมเหตุผลของ นักศึกษาวิทยาลัยในประเทศจีน ที่พบว่าความรู้เรื่องยาเบื้องต้น สามารถช่วยให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจการ ใช้อย่างสมเหตุผลได้ ดังนั้นสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องมีการเผยแพร่ความรู้เรื่องการใช้ยาอย่างสมเหตุผลใน

วิทยาเขต และให้โอกาสนักศึกษาได้เลือกเรียนในหัวข้อความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลหรือวิชาเลือกอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (Yin, He, Shen, Mu, & Tang, 2022)

อย่างไรก็ตามเมื่อศึกษาในรายละเอียดพบว่า กลุ่มตัวอย่างชั้นปีที่ 3 และ ชั้นปีที่ 2 มีร้อยละของผู้ที่มีความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในระดับสูง มากกว่าชั้นปีที่ 4 (ร้อยละ 94.60, 92.10 และ 90.60 ตามลำดับ) ซึ่งนักศึกษาชั้นปีที่ 2-4 ผ่านการเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาและรายวิชาการพยาบาล การที่กลุ่มตัวอย่างในชั้นปีที่ 4 มีร้อยละของผู้ที่มีความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในระดับสูง น้อยกว่าชั้นปี 2 และ 3 เล็กน้อย อาจเนื่องมาจากในชั้นปีที่ 4 มีการสอดแทรกหาการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในปัสสาวะของการเรียน ซึ่งแตกต่างจาก ชั้นปีที่ 2 และ 3 ที่เริ่มสอดแทรกเนื้อหาการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในระยะเริ่มต้นและมีครบทุกรายวิชาทางการพยาบาลทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ จะเห็นได้ว่าการเรียนวิชาเภสัชวิทยาและการเรียนวิชาทางการพยาบาลมีความเกี่ยวข้องกับระดับความรู้เรื่องการใช้ยาเบื้องต้นและความรอบรู้เรื่องการใช้ยาอย่างสมเหตุผล นอกจากนี้แล้ว ประสพการณ์การใช้ยาส่วนบุคคลอาจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับระดับความรู้เรื่องการใช้ยาเบื้องต้น และการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ซึ่งสนับสนุนโดยงานวิจัยปัจจัยทำนายการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล ที่ระบุว่า ประสพการณ์ในการใช้ยาของบุคคลมีความสัมพันธ์กับความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Polsingchan & Rungruang, 2021; Sornkrasetrin et al., 2019) ดังนั้นวิทยาลัยควรออกแบบการเรียนการสอนเรื่องการใช้ยาอย่างสมเหตุผลให้กับนักศึกษาพยาบาลทุกชั้นปี และควรมีหลักสูตรระยะสั้นให้ความรู้เรื่องการใช้ยาเบื้องต้นสำหรับนักศึกษาพยาบาลรูปแบบออนไลน์ ควรมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้เรื่องการใช้ยาที่ถูกต้อง และมีพฤติกรรมการใช้ยาที่เหมาะสม

ข้อจำกัดของงานวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาในกรอบประชากรของวิทยาลัยพยาบาลของรัฐเพียงแห่งเดียว ดังนั้นการนำผลการวิจัยไปใช้ควรคำนึงถึงคุณลักษณะของประชากรด้วย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

งานวิจัยนี้พบว่านักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเบื้องต้น และความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในระดับสูง อย่างไรก็ตาม มีรายงานนักศึกษาจำนวนหนึ่งมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเบื้องต้น และความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในระดับต่ำ-ปานกลาง ดังนั้นวิทยาลัยพยาบาลซึ่งมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการผลิต และพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ ควรจัดการเรียนการสอนเรื่องการใช้ยาอย่างสมเหตุผลให้ครอบคลุมในทุกสาขาวิชา ควรพัฒนากระบวนการและรูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ เน้นกระบวนการประยุกต์ใช้ความรู้ และฝึกทักษะการปฏิบัติในสถานการณ์จริงให้ครอบคลุม เพื่อให้ นักศึกษาสามารถใช้ยาในกรอบบัญชียา ตามบทบาทของพยาบาลในการบริหารยาให้เกิดประโยชน์ทาง

คลินิกสูงสุดและลดความเสี่ยงที่เกิดจากการใช้ยา เพื่อให้มีทักษะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในระดับดีตามมาตรฐานวิชาชีพพยาบาล (Churyen, 2021) นอกจากนี้ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเบื้องต้น และความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล สำหรับนักศึกษา ชั้นปีที่ 1 ที่ยังไม่ได้เรียนวิชาเภสัชวิทยาหรือวิชาการพยาบาล เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษากลุ่มนี้มีความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาที่ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาวิจัยเชิงทดลองหรือพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนหรือการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลและเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่ชัดเจน
- 2) ควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติมด้วยการออกแบบที่ได้มาตรฐาน โดยวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ในกลุ่มประชากรที่เป็นนักศึกษาพยาบาลจากสถาบันการศึกษาทั้งรัฐบาลและเอกชน เพื่อค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องและออกแบบการจัดการสอนอย่างเป็นระบบเพื่อการปรับปรุงความรู้และพฤติกรรมในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Best, W. (1977). *Research in Education*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Bunmusik, S., Chantira, R., & Heeaksorn, C. (2019). Knowledge Attitude and Behaviors in Rational Antibiotics Use of Nursing Students Southern College of Nursing and Public Health Network. *Journal of Health Research and Innovation*, 2(1). (in Thai)
- Charoensuk, S., Leunggratanamart, L., Reunreang, T., Turner, K., & Theinpichet, S. (2020). An Evaluation of Competency in Rational Drug Use of Nursing Graduates. *Journal of The Royal Thai Army Nurses*, Vol. 21(2), 158-168. (in Thai)
- Churyen, A. (2021). The Nurses' Role in Rational Drug Use in Hospital. *Nursing Journal*, 48(1), 410-421. (in Thai)
- Food and Drug Administration Ministry of Public Health. (2017). Instructional Manual for Rational Use of Drugs. (in Thai)
- Health System Research Institute. (2012). Antibiotic Resistant Bacteria Crisis and Solution of Thai Society. (Online), Available: <https://kb.hsri.or.th/dspace/handle/11228/3917?locale-attribute=th>(2021, January 10).
- Khoka, A. (2021). Knowledge and antibiotic use behavior of undergraduate students in Phuket Province. *Royal Thai Army Medical Journal*, 74(4), 277-290. (in Thai)

- Kshirsagar, A. (2016). Rational use of medicines: Cost consideration & way forward. *The Indian journal of medical research*, 144(4), 502.
- Manias, E., & Bullock, S. (2002). The educational preparation of undergraduate nursing students in pharmacology: perceptions and experiences of lecturers and students. *International Journal of Nursing Studies*, 39(7), 757-769.
- Polsingchan, S., & Rungruang, K. (2021). Selected Factors Affecting Rational Antibiotic Use Behaviors of Nursing Students at Boromarajonani College of Nursing, Surin. *Nursing Journal of The Ministry of Public Health*, 31(1), 211-223. (in Thai)
- Samranbua, A., & Thamcharoentrakul, B. (2020). Factor Predicting Rational Drug Use Among Nursing Students in Boromarajonani College of Nursing, Nakorn Rasisima. *Journal of Health and Nursing Education*, 26(2), 37-52. (in Thai)
- Sornkrasetrin, A., Rungnoi, N., Thongma, N., Klinchat, R., Rajataramya, B., & Nitirat, P. (2019). Factors Predicting the Rational Antibiotic Use among Nursing Students. *Journal of Health and Nursing Education*, 25(1), 43-59. (in Thai)
- Subcommittee on the Promotion of Rational Drug Use. (2015). *Rational Drug Use Hospital Manual*. In C. Chayakul (Ed.), (pp. 198). (Online), Available: <https://www.hsri.or.th/sites/default/files/attachment/RDU%20Book.pdf>. (2021, January 10)
- Thailand Nursing and Midwifery Council. (2021). The format of the curriculum of rational drug use in the Bachelor of Nursing program. (Online), Available: <https://www.tnmc.or.th/images/userfiles/files/summarymed.pdf>. (2021, January 8)
- World Health Organization. (1985). The rational use of drugs: review of major issues.
- World Health Organization. (2010). *Medicines: rational use of medicines. Fact sheet No.338*.
- World Health Organization Regional Office for South East Asia. (2015). *Medicine in Health Care Delivery: Thailand situation analysis*. New Delhi: WHO
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row.
- Yin, C., He, X., Shen, K., Mu, X., & Tang, F. (2022). Knowledge and Behavior in Rational Drug Use Among College Students in Zunyi City. *Risk Management and Healthcare Policy*, 15, 121.